CB
20378

325 B13

UIT DE LEVENSERVARINGEN

VAN

M. SMALLEGANGE

te Musselkanaal.

Uitgegeven door zijn broeder J. SMALLEGANGE
te Ellewoutsdijk (Zeeland).

MET EEN VOORWOORD

VAN

Ds. Th. SCHARTEN,

Luth. Predikant te Hoorn (N.-H.)

Stoomdruk — J. D. VAN DER VEEN. — Winschoten.

325 Bz 3

UIT DE LEVENSERVARINGEN

VAN

M. SMALLEGANGE

te Musselkanaal.

Uitgegeven door zijn broeder J. SMALLEGANGE
te Ellewoutsdijk (Zeeland).

MET EEN VOORWOORD

VAN

Ds. Th. SCHARTEN,

Luth. Predikant te Hoorn (N.-H.)

Stoomdruk — J. D. VAN DER VEEN. — Winschoten.

CB
20370

De Spreukendichter zegt, dat de nagedachtenis des rechtvaardigen in zegening blijft (Spr. 10 : 7). Hoe heerlijk bevestigt de Heer onze God dit telkens weer aan degenen, die Zijne kinderen zijn in Jezus Christus, Zijnen Zoon. Het leven van Zijne kinderen is een zegen, hun nagedachtenis blijft liefelijk.

Daar ik nu zelf iets van den zegen heb mogen ontvangen, dien de Heer zoo rijkelijk door onzen broeder Smallegange gedurende vele jaren in zoo menig deel des lands aan vele honderden heeft willen brengen, daar is het mij een voorrecht, ja een vreugd bij dezen hiervan te getuigen. De uren, in zijne woning op Musselkanaal vóór en na het overlijden zijner tweede vrouw doorgebracht, de zegen daar in zijn kamerke genoten, ook op de knieën met elkander, zullen mij steeds bijblijven in liefelijke herinnering aan mijn tienjarig verblijf in de mij dierbaar geworden veenstreek. Dat ik dezen broeder in Christus, met zijn rijke levenservaring uit Hem heb mogen ontmoeten op mijn weg, daarvoor dank ik God.

En ook het lezen van deze bladzijden, die daar in de eigenaardige, onopgesmukte taal en zinsbouw en gedachtegang, gelijk het hem voor den geest kwam, zoomaar losweg zijn neergezet, heeft mij met mijne vrouw een zegen bereid. Hoeveel meer nog had onze broeder kunnen vertellen, indien hij gewild had: vertellen van zijn leven, vol leidingen Gods, zoowel van de kerkelijke en godsdienstige toestanden en verhoudingen, waarmede hij in aanraking is gekomen in den loop der jaren. Gaarne hadden we daarvan meer gehoord. Maar dat was zijn doel niet; zijn doel was alleen dit: Gode de eer te geven *in hetgeen Hij met hem gedaan heeft en daarvan in deze bladzijden eenig getuigenis te geven. In dit licht beschouwe en leze men hetgeen hier volgt. Wij gelooven, dat een ieder, die onzen broeder persoonlijk kent — en voor* hem *is het te boek gesteld — niet zonder stichting de lezing zal volbrengen. En het resultaat van het uitgeven dezer bladzijden zij voor alle lezers: dank aan God voor het in onzen broeder van Zijnentwege genotene en dit andere: dat wij zelven meer tot eer van Hem mogen zijn, die in Christus ons liefheeft met eeuwige ontferming.*

De Heer zij onzen ouden broeder nabij, zoo lang Hij hem nog op aarde wil laten. Hij zegene hem en stelle hem tot een zegen nog voor velen. Hij zegene zijn huis en geslacht. Hij doe zijne nagedachtenis in zegening blijven!

Uw broeder in onzen Heer en Heiland
Th. SCHARTEN,
Luth. Pred.

Stadskanaal
Hoorn.
15 Maart 1908.

Uit mijn Levenservaringen.

Het was in de maand Juli van het jaar 1883 toen ik als voorganger der Vrije Evangelische gemeente te Westerlee op huisbezoek was bij een zuster in Christus, die mij een schrijfboek ter hand stelde, met den wensch, dat ik daarin wat op zou teekenen van mijn levenservaringen, opdat deze na mijn dood in gedachtenis zouden blijven bij mijn kinderen en vele vrienden.

Ik had daar vroeger nooit over gedacht, maar aan dezen wensch kon ik moeilijk weerstand bieden. En daarom, in alle eenvoudigheid, zonder eenige bijbedoeling wil ik aan dien wensch gevolg geven in den Naam en de Kracht van Hem wiens leven en sterven ons is beschreven en achtergelaten als de grond van ons geloof en als de levendige hoop onzer zaligheid, namelijk van onzen Heere Jezus Christus, Wien is de kracht en de heerlijkheid. Amen.

Ik ben geboren in het jaar 1830, op den 18 Februari, uit een huwelijk, dat gezegend was met 21 kinderen, waarvan 13 groot werden; — de andere 8 zijn op jeugdigen leeftijd gestorven. Ik was van hen de dertiende, geboren in de gemeente Oudelande op Zuid-Beveland.

Toen ik 5 jaren oud was vertrokken mijn ouders naar Ellewoutsdijk, waar ze een klein boerderijtje bewoonden. Zij waren arm en verwaarloosden, vooral op geestelijk gebied, de opvoeding van hunne kinderen, waardoor ik in het geheel slechts 9 maanden schoolonderwijs ontving, terwijl mij thuis nimmer onderwijs, ook niet in den Godsdienst werd gegeven. Ook herinner ik mij niet, dat ik ooit mijn vader uit den Bijbel heb hooren lezen.

Mijn vader toonde zich in den winter een vriend van vermakelijkheden en beoefende gaarne het dominospel. In den zomer was het voor hem hard werken en de zomer-Zondagen werden benuttigd om in de weilanden eieren te gaan zoeken Mijn moeder was een stille deugdzame vrouw, maar ook vreemd aan het leven Gods.

In deze omgeving groeide ik op en van ons talrijk gezin was ik als kind zeer ondeugend boven alle anderen. Niet alleen in dit oogenblik, maar in zoovele oogenblikken van mijn leven heb ik het uit moeten roepen: «Wat had er van mij moeten worden als de liefde Gods in Christus mij niet verteederd had! Geloofd en geprezen zij Zijne genade mij bewezen!»

Ik was ruim 7 jaar oud toen ik met mijn zuster, die wat ouder was dan ik, langs den weg ging en ze tot mij zeide — hoe ze daartoe kwam weet ik niet — : «Daar boven in den Hemel, daar zijn de goede menschen en hier onder ons is de hel, daar zijn de stoute menschen.» O, ik zal in mijn leven nooit vergeten welk een indruk het op mij maakte, te hooren van een hemel en van een hel, van goede en kwade menschen. En wat waren de gevolgen van dit voorval? Dat ik, ofschoon een kind, zonder onderwezen te zijn in de Waarheden, inwendig de vrees gevoelde, naar de hel te zullen gaan en dat ik niet genoegzaam licht en kracht bezat om te breken met de zonde. Ik begon ook op de menschen te letten, inzonderheid op mijn speelgenooten, die bestonden uit een hoop kwade jongens, die vloekten en den rustdag schonden en alle kinderkwaad met mannenkracht zochten te doen.

Nu was er in onze woonplaats ook een klein gezelschap afgescheidenen, menschen, die nauwgezet 's Heeren dag vierden, met elkander uit Gods Woord lazen, zongen en baden. Als kind reeds begon ik het helder en klaar in te zien, 't werd mijn vaste overtuiging, dat die afgescheidenen, hoe ook veracht en bespot, naar den hemel gingen en wij, mijn kameraden en ik, zouden naar de hel gaan. Toen brak er een strijd in mijn ziel aan. Ik kreeg de afgescheidenen lief en zag ze allen aan voor vroom. En ik dacht: was ik maar onder hen geboren geworden.

Ik was niet gerust over mijn weg en leven en wat ik ook deed, daar van binnen bleef de vrees, zelfs nog als ik trachtte te bidden, hoewel onbewust van de beteekenis van hetgeen en waarvoor ik bad.

Op een Zondagmorgen toen ik ongeveer 11 jaar oud was, was ik, zooals vader mij dat geleerd had, bezig met het zoeken van eieren in de weilanden. En toen bad ik God vurig om te mogen vinden, zonder te beseffen dat God mij in dien weg niet zegenen kon en ik mij door het ontheiligen van Zijn rustdag nog strafschuldiger maakte. Zoo ging ik voort, biddende. Hoe het gekomen is weet ik niet, maar opeens werd ik zoo koud als een steen en het was mij of ik een bewijs van Gods heilige rechtvaardigheid zag. Het scheen mij toe of de grond zich zou openen om mij levend ter helle te doen zinken. Hoe groot mijn ontsteltenis was kan ik hier niet beschrijven. Ik verliet voorgoed het Zondagsvermaak en kwam bleek als een doode thuis. Mijn moeder zag dat er aan mij iets haperde, maar wat ze ook vroeg, ik bleef zwijgen. Alleen zeide ik haar, dat ik nu nooit meer eieren zoeken kon.

Ik ging nu voortaan Zondags naar de kerk, meenende, dat ik daar niet verloren kon gaan. Jezus, als de eenige Ark der Behoudenis, was mij nog onbekend. Hoe schandelijk en Gode

onteerend is het te zwijgen tegen kinderen en jonge menschen van den liefelijken naam van Jezus.

Dat ik naar de kerk ging en geen eieren meer zocht wekte den toorn van mijn vader op. Want deze was een felle vijand van de afgescheidenen of «knikkers» zooals men ze noemde. En nu begon hij te vreezen voor mij, dat het beginsel van de «fijnen» ook in mij was en hij zeide mij liever te willen dooden dan dat ik een «knikker» werd.

Maar hoe wonderlijk weet God toch alles te besturen. Mijn vader was een klein boertje en we woonden wat achter af. En daar wij kinderen nog alle klein waren, behalve mijn oudste broeder, die evenwel buiten 's huis was, huurde mijn vader in den winter voor gezelligheid een armen knecht. 't Was een vrome jongen, volbloed afgescheiden, maar zonder dat vader dit wist

Wat heb ik veel aan dien jongen te danken! Den eersten avond, na het eten, vroeg hij of hij in den Bijbel mocht lezen. Ik was toen 12 jaren, maar herinner mij niet dat voor dien tijd ooit bij ons thuis de Bijbel gelezen werd.

Genoemde jongen, Antonie Walraven was zijn naam, trok zich mijn lot aan en vroeg mij of ik lezen kon, waarop ik met «neen» moest antwoorden. Op dienzelfden eersten avond nog vroeg hij mijn vader of hij mij lezen mocht leeren en deze antwoordde toestemmend. Waarom weet ik niet, zeker omdat de jongen nog vreemd voor hem was.

De jongen heeft het nog geen vier maanden bij ons uitgehouden, maar toch door hem leerde ik in dien tijd in den Bijbel lezen. Wat echter den diepsten indruk op mijn gemoed maakte was wel het feit, dat hij voor mij bad. Wij sliepen bij elkander en gewoonlijk lag ik te bed als hij kwam. Maar voor hij ging slapen, boog hij zijn knieën en bad zoo hard dat ik het hooren kon. En o, dat bidden voor mij, voor het jongske zooals hij mij noemde, om mijn bekeering, om een nieuw hart en dat de Heere daartoe het lezen van Zijn Woord mocht zegenen, dat neerleggen voor God van den toestand waarin ik als kind verkeerde en zoo meer, ik zal het nimmer vergeten. Wat ik daaronder gevoelde laat zich onder geen woorden brengen.

Maar de knecht is heengegaan en ik heb hem in de eerste twintig jaren niet weergezien. Groot was vaak mijn begeerte iets van hem te hooren en hem weer te zien, maar tevergeefsch. Na een twintigtal jaren kwam ik echter in de stad Goes, in de gemeente van Ds. Budding het Evangelie prediken voor een groote schare menschen. Bij het uitgaan stond een man bij de deur op mij te wachten, die mij de hand gaf. Ik kende hem niet, maar hij zeide tot mij dat hij Antonie Walraven was, die mij had leeren lezen. Groot was mijn ver-

wondering en blijdschap. O, wat een blijde ontmoeting, waarvoor wij God geprezen hebben.

Toen ik 15 jaar was, den 24 Mei 1844, kwam mijn vader te sterven, mijn moeder met 13 kinderen in bekrompen omstandigheden achterlatende. Met het oog op dezen toestand keerde mijn oudste broeder weder naar huis terug en deze deed met mij als weleer de broeders van Jozef met dezen deden. Hij verkocht mij wel niet, maar verhuurde mij in stilte bij een boer, in wiens huis de Godsdienst niet gekend werd. Daardoor kwam ik onder den invloed van een schadelijke omgeving. «Kwade samensprekingen bederven goede beginselen» werd op mij van toepassing. Het goede in mij ging wel niet geheel en al verloren, maar het kwade deed zijn invloed op mij gelden.

Zestien jaar oud zijnde moest ik naar mijn moeder terugkeeren om de zaken van de boerderij op mij te nemen, want mijn broeder ging trouwen. Ik bleek evenwel voor mijn taak niet opgewassen, ik was nog te jong en op 17-jarigen leeftijd vertrok ik naar Noord-Beveland, naar een neef van mij, die daar boer geworden was, een jonge man, die den Heere vreesde, maar helaas weinig geloof en weinig geestelijk leven naar buiten openbaarde. Hoewel ik daar onder den invloed der omgeving weder het verderf dat in de openbare wereld is ontvlood, toch niet het verderf van mijn hart. Het was mij of dat steeds grooter werd en daar heb ik voor het eerst uit behoefte mijn knieën leeren buigen, en mijn zonden beleden; niet de zonden die ik zoo deed, maar die in mijn hart als een broeinest waren. Ik had een gezond lichaam en een sterke neiging tot de vleeschelijke zonden en ik dacht dat kon niet anders overwonnen worden of ik moest ongelukkig worden. Toen heb ik gebeden om ongelukkig te worden; dan ook weer deed ik beloften en koesterde goede voornemens. Zelfs onder tranen, maar helaas alles in eigen kracht.

O, wat is toch de mensch die niet gewezen wordt op en niet kent de kracht van het reinigend bloed van Jezus Christus! Vandaar dat tobben en klagen: ik ellendig mensch.

In het tweede jaar, dat ik in Noord-Beveland was, kwam ik in een herberg terecht, enkel en alleen om mijn hoofd in den schoot van een Delila te leggen Daar was anders in den dienst van de wereld niets aantrekkelijks. O, neen, tegenover al de vermaken en de vrienden van de wereld had ik zeer goed in een klooster kunnen leven, maar een vrouw, dat gevoelde ik met overheerschende kracht, een vrouw die moest ik hebben of ik kon God niet dienen. Zoo dacht ik en om daartoe te komen moest ik maar de wereld in.... Gelukkige Izaäks die maar hun vader laten zorgen, — gelukkige jongelingen die Jezus kennen voor hun hart, Jezus, die gezegd heeft: «Werp al uwe bekommernissen op mij en ik zal voor u zorgen.»

Ik zou geheel de wereld ingegaan zijn als God mij niet plotseling uit Noord-Beveland had doen heengaan. Weinige dagen voor November werd mij den dienst opgezegd, zoodat ik den 11en dier maand naar mijn ouderlijk huis terug moest. In dien tusschentijd was mijn moeder hertrouwd en ik kwam dus bij mijn stiefvader, Jan van Sabben, een goede man voor mij, maar zoo dood als een steen voor de waarheid Gods.

Mijn stiefvader had groote achting voor mij, want hij had gehoord en geloofde, dat ik een bekeerde jongen was. Hoe ik dien naam kreeg, weet ik niet, want de zaak zelve bezat ik niet.

Dien winter kwam ik in aanraking met een ouden vromen man, van wien ik menig goed woord hoorde en veel wijze lessen ontving. Maar hij bracht mij niet het Evangelie. Hij was door de Wet bekeerd, zoo hij zeide en zag al veel hooger tegen mij op dan tegen zichzelf, waardoor ik dan ook geloof in mij zelven begon te krijgen en waande dat er waarlijk al wat goeds in mijn hart was. En dat bracht mij dan tot inwendige vernedering voor God en was er een zalig gevoel in mij, maar dat waren maar korte oogenblikken. Zoo genoten, zoo weer weg gevloten en dan was weer de zonde boven mate levendig in mij.

De maand Maart brak aan en ik vertrok weder als knecht, 19 jaren oud zijnde, naar den Wilhelminapolder. Voor mijn hart brak een moeilijke strijd aan, het goede dat ik wilde, deed ik niet, maar hetgeen ik haatte, dat deed ik. Ik was daar in zeer verleidelijk gezelschap. We waren met ons vijven, allen knecht, en de anderen waren allen jong, ijdel, zondig en vijandig tegen de afgescheidenen of vromen. En dat was ik toch ook in mijn hart.

Soms ging ik schuchter als een Nicodemus een afgescheiden predikant hooren, Ds. Bruin in Goes. Dan gevoelde ik levendig, dat volk was mijn volk maar den stap te doen die zij deden en te vernachten daar waar zij vernachtten, dat meende ik niet te kunnen doen voordat ik getrouwd was. En daarom, ik wilde met den stroom maar meegaan, doch als ik eens getrouwd zou zijn, zoo besloot ik, dan zou ik breken met de wereld. En ook met de Staatskerk, want daarin gevoelde ik me evenmin tehuis als in de wereld. In die dagen heb ik dikwijls gedacht, dat ik de ellendigste van alle menschen was; geen leven in God, geen leven in de wereld, lust tot de zonde en geen vrijmoedigheid om te zondigen En toch ook geen kracht om de zonde te overwinnen.

Zoo zonk ik weg in de zonde, totdat ik tot een vleeschelijken en zondigen val kwam, waarvan ik 12 jaren de bittere vruchten heb geplukt.

Een jonge dochter, schoon en bevallig, maar geen vrede Gods kennende, werd het voorwerp mijner natuurlijke liefde.

Pouwelina van de Linde, was de naam van haar met wie ik 8 Maart, even 20 jaar oud zijnde, in het huwelijk trad. Alles wat er binnen in mij omging had ik voor haar verborgen gehouden. Ik was geheel vervuld met de gedachten aan mijn toekomstig huwelijk, hoewel ik niet wist hoe te zullen beantwoorden aan de beloften die ik voor God gedaan had.

De trouwdag brak spoedig aan. Ik was tegen bruiloftvieren tenzij de Heere Jezus ook op het feest had mogen zijn. Doch daarvan durfde ik niet spreken, maar toch durfde ik een huwelijk naar het gebruik der wereld verhinderen. Ik was er tegen, mijn huwelijk in de kerk door den dominé te laten inzegenen want ik hoorde geen waarheid van dien man en zag geen Godzaligheid in hem. De familie vond het wel vreemd. maar liet mij toch stil begaan. Met ons zeven hielden we bruiloft. Voor het eten werd een formulier gebed opgezegd, het «Onze Vader» zooals gewoonte was. Na het eten kreeg ik den Bijbel, die in dien tijd weinig gelezen werd, uitgenomen bij de afgescheidenen. Ik las Efezen 6 en wat ik las greep me aan. Ik zou danken, maar toen werd mijn gemoed vol en brak ik uit. Hoe weet ik zelf niet, maar ik kwam tot belijdenis van zonden. Al de zonden mijner jonkheid sprak ik voor Gods aangezichte uit. Ik riep om genade om van nu af aan voor Zijn aangezicht te wandelen. Ieder was verslagen en in tranen uitgebarsten.

Mijn vrouw zag zich in mij bedrogen maar zweeg tot den eersten Zondag. Toen ik zeide dat ik naar de afgescheiden kerk ging toonde ze mij haar afkeuring daarover, welke later zelfs tot vijandschap overging.

Wat ik vroeger naar eigen wijsheid en wil verkeerd had gedaan, trachtte ik nu in eigen kracht te verbeteren. Ik ging voort getrouw naar de kerk te gaan en hoorde met belangstelling en ook niet zonder zegen de Evangelieverkondiging. Al spoedig kreeg ik vele lieve vrienden en vriendinnen, waarvoor ik mijn hart kon uitstorten en van mijn afzwervingen kon vertellen. Nu, al die menschen geloofden en vertrouwden dat alles wat er in mij omging een werk was van Gods geest. En daar ik meer afging op het getuigenis der vromen dan op Gods Woord en op de bevindingen der vromen dan op het werk van Jezus Christus en diens verzoenend lijden en sterven, waaraan mijn hart nog vreemd was, begon ik in overeenstemming met wat zij zeiden en wat ik ondervond, geloof voor mij zelven te krijgen. Wat ik later heb leeren verstaan was, dat het wel het ergste is te meenen iets te zijn, daar dit God in in den weg staat iets van ons te maken, daar alleen door het geloof in Jezus Christus een zondaar gerechtvaardigd kan worden. Vandaar in zoo vele opzichten al die bemoeienissen

Gods, die zoo menigeen achterna ziet, die groote liefde Gods die men eerst later opmerkt. Maar de mensch verzet zich tegen alles wat God gebruikt om hem tot iets te maken. Kan de mensch het overwinnen dan geeft hij den roem aan zich zelf; kan hij niet overwinnen dan wordt hij moedeloos of wanhopig, zoover de Heere het toelaat.

Getrouwd zijnde, woonde ik het eerste jaar te Kattendijk. Ik moest dagelijks hard werken voor mijn brood. 's Zondag's ging ik in gezelschap van een oude lieve vrome vrouw, die ik als mijn moeder beschouwde, altijd naar de afgescheiden kerk. De rechtzinnige Gereformeerde kerkleer werd daar op bevindelijke wijze gepredikt. Mijn jeugdige lieve vrouw was daartegen. Zij was een wijze vrouw en had een vrome vader gehad maar haar hart en leven was wereldsch. Bij elken woordenstrijd die wij over ons zoozeer verschillend leven hadden verweet ze me steeds dat ik een Pharizeeër was die van buiten wel mooi leek maar van binnen vol doodsbeenderen of zonden zat. En zij kon mij van zonden overtuigen en ik zelf was er van overtuigd, dat mijn hart een poel van zonde was. Maar ik was de leer verstandiglijk toegedaan en ik trachtte mij te rechtvaardigen met de gedachte dat de mensch bestond uit een ouden en een nieuwen mensch nadat hij bekeerd was. Maar niettegenstaande dat alles gevoelde ik toch dat er in de verwijting van mijn vrouw, dat ik een Pharizeeër was, waarheid verborgen lag, wat meer en meer in mijn hart post vatte, zoodat ik het zeer benauwd kreeg. In mijn huwelijk was ik niet recht gelukkig, onder de vromen ook niet meer; ik was gewogen en e licht bevonden. Waar zal ik het zoeken? was de vraag van mijn hart. En als ik dan in de eenzaamheid was klonk menigmaal het antwoord in mij: in den dood. Doch die gedachte greep mij met vrees aan, want ik wist het ging dan met mij naar de hel. En van kindsbeen af wist ik dat dat het ergste zou zijn; dan was het toch maar beter met mijn vrouw maar de wereld in te gaan. Dan was ik toch nog in het heden der genade en als het God behaagde mij te bekeeren was er nog mogelijkheid tot ontkoming

Bij den inwendigen strijd kwam nu nog een anderen Ik moest met het oog op de werkzaamheden van Kattendijke verhuizen. Zoo vertrok ik dan den 7 April 1851 naar Rilland Bath met vrouw en een kind. Ik was daar geheel vreemd. Niemand kende mij daar, ook niet onder het volk Gods En ik kwam tot het voornemen mij in de wereld en naar de «groote kerk» te begeven om dan tevens uit te zien naar Gods genade. Ik geloof er was waarheid in mijn binnenste, maar bijna verstikt eenerzijds door het doen der zonde tegen alle waarschuwingen in en anderzijds door een ijver tot God zonder verstand.

Zoo kwam ik dan in mijn nieuwe woonplaats aan, maar ik was er misschien nog geen uur, toen, terwijl ik bezig was iets te doen aan mijn nieuwe woning, een oud vrouwtje tot mij kwam en mij vroeg na me vriendelijk gegroet te hebben, op een blijden toon: «Gij zijt immers ook een mede-reiziger naar het Hemelsch Jeruzalem?» Ik stond als aan den grond genageld. Zij wees mij de plaats der samenkomsten en zeide dat haar man mij Zondag wel wilde halen en medenemen daarheen. He was mij toen te moede als eens de discipelen, toen Jezus hun vroeg: «Wilt gijlieden ook niet heengaan?» waarop zij antwoordden: «Tot wien zullen wij heengaan; bij U zijn de woorden des levens.» Ik gevoelde dat ik ook die keuze moest doen en ik deed het ook. Ik ging mede en kwam daar in een huis vol menschen, bij een zekeren C. Dronkers. In die vergadering was destijds zegen en liefde in haar midden. Ik gevoelde mij er tehuis maar wantrouwde mij zelven. Daarom zou ik beproeven te zwijgen maar mijn toestand werd al spoedig door Gods volk ingezien en verstaan. Vandaar dat ze mij opzochten en toen kregen ze de deur van mijn lippen open en werd er een innige gemeenschapsband gelegd door Gods geest. Wij waren elkander, en ik weet niet beter dan in oprechtheid, tot een hand en voet om het verdert van ons hart dieper te leeren kennen en om genade te smeeken en naar Jezus te zoeken. Ik geloof het was waarheid in ons binnenste, hoewel we niet verstonden dat Jezus naar ons zocht en dat Gods genade ons in Christus geschonken was. We waren daarom bekommerd en verontrust en zochten de levenden bij de dooden.

Mijn vrouw was ons in dien tijd geheel genegen geworden en voor het uiterlijke geheel veranderd. Zoo leefden we eenigen tijd voort tot de maand Juli van 1854 kwam. Mijn eigengerechtigheid had een grooten invloed op mijn leven. Ik had geen cent in de wereld dan die ik verdiende. En ik verdiende nog weinig, maar trachtte eerlijk door de wereld te komen met hard te werken en zuinig te leven. Uit de hand van God te leven was mij geheel vreemd. Ik zag dat trouwens ook niet bij de vromen. Sommigen waren gierig, anderen leefden in schulden en hadden den leugen tot hun toevlucht. En weer anderen zochten met mooipraten van de rijken wat los te krijgen. Tegen dat alles was ik gekant met geheel mijn hart en daarom maar werken, steeds maar werken en daardoor zou ik er wel komen. Doch de Heer sprak in Zijn heilige voorzienigheid wat anders.

Op een Zaterdag bezig zijnde op een wagen hooi te laden op den wal te Sint Bath, werd ik nog gewaarschuwd door een man die den Heer kende, dat God mij in mijn eigenzinnigen weg zou tegenkomen. Nu ik kon dat niet gelooven, maar wat wordt het geval? Bij het afrijden van den wal

sloeg de wagen om. Ik geraakte er onder en bleef voor dood liggen. Mijn rechterarm had het meest geleden maar de eerste twee dagen scheen het ongeval nog goed te zullen afloopen. Doch helaas daar begon mijn arm op te zetten; aangetast door koud vuur. O, welk een toestand. Het eerste wat de dokter tegen mij zeide was: «Als u in het ziekenfonds komt dan zal ik u behandelen en zoo niet, dan laat ik u liggen en dan sterft ge er aan.» Ik geloofde met mijn geheel hart dat te gaan in een fonds een verloochening van God was en ik verkoos in de handen van God te vallen, beslist maar niet zonder strijd. De dokter liet me dan ook liggen en onder vele verzuchtingen gaf ik mij over in de handen van God, niet wetende wat het nu moest worden. Ook mijn vrouwtje stond radeloos. Een buurman van ons ging naar den dokter van het naburig dorp Krammendijk en vertelde hem precies hoe de zaak was gelegen en deze kwam dadelijk naar mij zien. Hij stond er verbaasd over, hoe onze dokter mij zoo durfde laten liggen en ten anderen dat mijn arm er zoo uitzag. Hij durfde de behandeling alleen niet op zich nemen, zoodat er nog een tweede dokter moest bijkomen. Wij vroegen om den militairen dokter van het fort Bath en deze kwam met blijdschap, want de goede man was bij mijn val ook bezig geweest mij te helpen. Hoe vaak die twee heeren er elken dag geweest zijn weet ik niet meer, maar ik geloof zeker, dat als ik geld had gehad het met geen honderd gulden te betalen zou zijn geweest. Maar bij het einde toen ze mij hersteld zagen — het was voor hen een hopeloos geval geweest — waren ze zoo blij en tevreden — ik zou haast zeggen dat ze me liefgekregen hadden — dat ze me beide alles kwijt scholden. O, wat wonder van Gods genade nietwaar? O, hoe gelukkig zijn zij die hun lot in handen van God overgeven. De Heere zij al de eere, maar bij mij is beschaming want ik had het wel gedaan maar niet in het geloof van een Abraham.

Mijn leven was zeer in gevaar geweest. Het koud vuur woekerde voort en klom tot aan mijn schouder zoodat de dokters mijn arm niet meer af konden zetten. Achteraf beschouwd zeer gelukkig, want ik had zeker mijn arm moeten missen, doch nu besloten ze me maar te laten liggen, want ik moest toch sterven naar hun gedachten. Elk uur scheen me het laatste te zijn. En ieder die mij zag rezen de haren ten berge bij het zien van den toestand, waarin ik mij bevond en nam afscheid van mij. Ik leed ontzettende pijnen aan mijn arm, dag en nacht. En voor mijn zielstoestand scheen het geheel verloren. Mijn geloof in mij zelven en in de daarmee in verband staande ondervinding, was mij als op een zandgrond gebouwd ontzonken. Mijn bed was te kort en het deksel te smal waarop ik mij voor de eeuwigheid kon uit-

strekken; ik zag mij verloren. O, onvergetelijk oogenblik! En toch was het of ik den Heere vasthield. Velen hadden mij deelnemend bezocht maar de ouderling van de vergadering, C. Dronkking had mij nog niet bezocht. En ik verlangde er zoo naar om hem nog te zien voor ik stierf en er waren maar enkele oogenblikken over. Een vrouw, die juist bij hem zijn moest deed hem mijn begeerte kennen en tot mijn blijdschap was die broeder binnen weinige oogenblikken in mijn huis. Nadat hij mij een oogenblik met medelijden had aangezien zeide hij: «Dat wordt sterven mijn vriend. Kunt ge nu tot God bidden?» Waarop ik onder een vloed van tranen zeide: «Neen, het is mij of de hemel gesloten is; ik weet geen raad en nu zoo te sterven. . . .» «O», zeide hij «ik kan voor u bidden» en hij viel met mijn vrouw op de knieën — terwijl ik op den vloer lag en mij niet bewegen kon — en hij riep den naam des Heeren aan. Nadat hij het amen had uitgesproken en opgestaan was zeide hij: «Ik geloof niet dat ge zult sterven en zoo ja, dan gaat ge toch naar den hemel. Maar ge zult niet sterven, dat geloof ik niet.» Het was of het in mijn hart weerklank vond en met doodzwakke stem zeide ik «Amen!»

Den daarop volgenden nacht van Donderdag op Vrijdag, waakte mijn vrouw bij mij en nog een andere vrouw, die mijn arm voortdurend met koud water nat hielden en elk oogenblik mijn dood verwachtten. Tegen 12 uur in den nacht was het dat ik rust kreeg en verlangde op mijn bed te liggen. Maar zij dachten dat het een voorbode van den dood was en waren geheel verslagen. Doch God had het gebed verhoord, het koud vuur kwam tot staan en na verloop van twee uren lag ik op mijn bed tot rust hoewel geheel afgemat. Tegen den morgen kwam de dokter en was er over verbaasd, dat ik nog leefde en nog meer dat ik rustig lag te slapen. «O, wat een wonder» zeide hij, «het vuur is tot staan gekomen en nu is de man behouden».

Het vleesch is na dien tijd van mijn arm afgegaan tot op het been en er ontstond een wonde die eerst na 9 maanden dicht was.

Nu deed zich een groot bezwaar voor, n.l. ten opzichte van mijn levensonderhoud. Ik had twee kinderen en mijn vrouw was van de derde zwanger. Ik was 10 á 12 gulden rijk; de zwakheid van mijn lichaam en de krachteloosheid van mijn hand laten zich niet beschrijven. Ik leefde niet in het geloof, ik leefde niet in het licht, maar ik leefde in de ontferming Gods. En zoo ik brood en water had, ik zou Hem dankbaar zijn. Terwijl ik zoo in mijn eenzaamheid achter de deuren der bedstede als met God sprekende neerlag, kwam een vrouw binnen, die ik niet zag maar die ik tot mijn vrouw hoorde zeggen: «Hier hebt ge een flesch

wijn voor uw man.» En het wa toen of de Heere zelf tot mij zeide: «Zie hier, ge krijgt wijn in plaats van water.» Ik smolt weg in een dankbaar en zalig gevoel en wenschte te blijven in de handen van God, hoewel ik hem toch niet kende als mijn vader in Jezus Christus.

De diaken der gemeente, een zeer lieve broeder, nam de zorg voor mij op zich, zonder dat ik hem daarom gevraagd had. Toen ik het hoorde bedankte ik vriendelijk voor zijn bijstand want ik had nog een weinig geld en de liefdegaven stroomden toe. Doch nu was er een oude vrome man, Bos geheeten, die zich daaraan ergerde en mij bij zich liet komen. Toen ik bij hem kwam zeide hij op bitsen toon: «Wat hebt ge gedaan, de diakonie bedankt? Die is er immers voor om te helpen.» Ik zeide, dat ik dat niet ontkende, maar waar nu de Heere mij zoo ruimschoots door een anderen weg voorzag vroeg ik hem of ik die hulp stuiten mocht. En met meer andere woorden gaf ik hem te kennen dat ik wenschte te leven uit de hand van God en niet uit die der menschen. Ieder die God daartoe wilde gebruiken zou ik dankbaar zijn, maar bovenal den Heere. Toen kwam er een traan in zijn oog en hij zeide: «Mijn jongen, ik gevoel de Heer wil mij ook gebruiken en om daarvan af te zijn wilde ik dat de diakenen het deden. Maar blijf in de hand van God» zeide hij en met meer versterkende en vertroostende woorden sprak hij tot mijn zwak geloovig hart. Hij beloofde mij te zullen blijven gedenken, wat hij ook deed.

Na verloop van tijd kwam mij een boer tegen, ook iemand die den Heer kende, A. Blok geheeten en die mij vroeg: «Nu jongen kunt ge nog al aan het eten blijven?»

«Ja baas,» antwoordde ik, «ons heeft nog niets ontbroken.»

«Zoo daar ben ik blijde mede, maar jongen de Kerstdagen naderen. Dan moet ge naar de boeren gaan om Kerstkoren te vragen. En die moeten ze geven, want ge hebt het noodig en dat moet ge hun ook zeggen.»

Waarop ik hem in bescheidenheid vroeg of ik dat uit naam van hem mocht doen.

«Volstrekt niet,» antwoordde hij, waarop ik zeide: «Welnu baas, dan durf ik het ook niet, want ik heb geen vrijheid voor mijn geweten om op zoo'n wijze te doen, al kan ik gelooven dat ik veel zou krijgen. Ik ben tevreden met dagelijks genoeg te hebben.»

«Nu jongen,» zeide hij, als het maar waar is» en vervolgde zijn weg.

Nu, de Heere ging voort veler harten en handen te openen zoodat ik niets had te vragen en ook niets te kort had, dan... dankbaarheid.

Doch na verloop van eenigen tijd kwam genoemde Blok

mij weder tegen op den weg. Ik had een zak onder den arm en eenig geld bij mij.

«Ha, jongen waar moet ge op aan?» vroeg hij mij.

«Ja baas, ik moet eens naar uw broeder Jan Blok om een maat rogge te koopen,» antwoordde ik.

«Ha jongen, dat moet hij je geven; dat moet ge hem zeggen.»

«Zoolang ik geld in mijn zak heb baas, dan durf ik dat niet te zeggen».

«Ha jongen, hij mag geen geld van je nemen. Ga er maar heen.»

Dat klonk voor mij bemoedigend, maar wat een teleur stelling. Ik kwam aan de deur met de bedoelde vraag en het antwoord was: «Wij hebben geen rogge meer.» Van daar ging ik naar een ander, maar alles tevergeefs.

's Avonds moest ik naar den bakker en zeer opmerkelijk, daar kom ik den ouden Blok weer tegen. Ik vertelde hem de gansche zaak, waarop hij tot mij zeide: «Kom dan Maandagmorgen bij mij, ik heb dan nog wel een maat voor je.»

O, wat was ik dankbaar en blijde voor die ontmoeting. Ik zag dat van den Heere zoo gemaakt en had grond om te hopen rogge te zullen krijgen.

's Maandags vroeg was ik op de hofstede en werd door den bediende van Blok geholpen. Ik liet vragen wat ik voor de rogge schuldig was en hij nam er twee gulden voor. Na een weinig moedeloos weggegaan te zijn kwamen mij zoo lieflijk onder de aandacht de woorden uit den 146en Psalm het derde en vijfde vers. Ik heb de waarheid daarvan in die dagen zoo menigmaal ondervonden. En toch zat het vertrouwen op menschen diep in mij geworteld en langs den weg der teleurstellingen kwam ik daarover telkens weder tot schaamte en belijdenis. O, het ongeloof wantrouwt altijd God; het kinderlijke geloof, gegrond op Zijn woord, alleen dat leert God vertrouwen in Zijn liefde en macht en zich zelf en alle schepselen wantrouwen. Maar ik kende toen dat nog niet.

Een paar dagen later liet Blok mij *f* 2.50 terugbrengen.....

Zoo heb ik 9 maanden ondervonden de trouwe hulp Gods en de liefde der menschen. Ik weet nog dat ik in het begin op een dag aan liefdegaven 13 gulden kreeg en in die 9 maanden is daar geen cent van verminderd maar wel bijgekomen.

Na verloop van 9 maanden ging ik tegen aller verwachting in weer arbeiden. Ik had nu al dien tijd veel van Gods goedheid ondervonden en nu was het mij steeds een priem in het harte, hard van God te hooren spreken. En toch was dat onze leerstelling door Ds. Van Dijke verkondigd.

Nu en dan ging ik naar de stad Goes om Ds. Budding te

hooren. Die was in dien tijd wel de leer der uitverkiezing en verwerping van Calvinistisch standpunt toegedaan, maar sprak toch altijd zoo goed en liefderijk van God en bewoog alle menschen tot God te komen met de woorden van Esther: «Kom ik om, dan kom ik om.» Ik werd door zijn prediking altijd wonderlijk verkwikt en bemoedigd en door zijn persoonlijkheid ook zeer aangetrokken, zoodat ik spoedig zijn logeergast was en er een band van liefde ontstond, die van mijn kant sterk was. Dat was ook noodig, want tusschen de gemeenten Rilland en Goes stond een scheidsmuur, waar ik altijd doorheen moest breken.

Nu geschiedde het dat Ds. Budding op reis ging naar Engeland. En bij zijn terugkomst hoorden we dat hij een dwalende of kettersche leer medegebracht had. Deze ging hij nu prediken, waardoor vele oude vromen hem verlieten. Want hij leerde dat men God op Zijn woord kon en moest gelooven, dat alle menschen konden gelooven en zalig worden, dat het geloof niet bijzonder door den Heiligen Geest gewerkt moest worden en dat Jezus Christus voor alle menschen gegeven en gestorven was. Zoo althans luidden de geruchten die wij hoorden, waarvan ik zeide dat als ze waar waren het verschrikkelijk zou zijn. Doch ik kon het niet gelooven en wenschte het te onderzoeken, hoewel wij streng gewaarschuwd werden dit niet te doen, omdat het o zoo gevaarlijk was. Maar ik was ongehoorzaam hieraan. Door de liefde die ik voor Ds. Budding had dacht ik, men moest eerst hooren en daarna oordeelen.

Het was dan in het jaar 1861 op den 25 December dat ik heenging om te hooren. Hoe dichter bij Goes hoe blijder ik werd, maar in de kerk komende greep een bange vrees mij aan, want vele oude vromen, die ik kende zag ik niet. En toch, vele menschen waren samengekomen en het was of het op hun aangezichten te lezen stond — om te hooren wat die nieuwe leer toch lezen mocht. Hoe ik mij wel ge voelde kan ik niet onder woorden brengen.

Daar kwam mijn beminde dominé en ging op den preekstoel en begon te zeggen: «Mijne Hoorders! Ik heb nu 25 jaar het geboortefeest van Jezus gepredikt, altijd met de bede: O mochten wij het nu weten of Jezus ook voor ons geboren is» — en de tranen liepen hem langs de wangen. — «Maar Gode zij dank,» zeide hij toen, «nu kan ik en mag ik u prediken dat Jezus, de Zoon van God, geboren is voor u, ja voor u allen. Gelooft dat nu mijn geliefden en gij zult Zijn liefde ondervinden. Gelooft gij het niet, zoo blijft gij er buiten.» En zoo ging hij voort. Hij verwierp zijn vroegere prediking; hij verwierp Brakel en Schmijtegeld en anderen, maar Gods Woord moest men boven aller menschen woord gelooven.

Het was voor mij een onverstaanbare leer en geheel in tegenspraak met datgene waar ik zoo voor was. Het deed me waarlijk zeer; ik kon het bijna niet aanhooren. En dat van iemand die ik zoo hoog geacht had en zoo lief had. Niettegenstaande dat alles, ik moest nu met hem breken want ik was overtuigd, dat hij dwaalde.

Ik was blijde dat de kerk uitging want dat vervelende woordje «Gelooft» ik kon het niet meer hooren. De kerk ging uit. Wat zou ik nu gaan doen; — ik gevoelde me daar als een vreemdeling. Naar huis gaan met wat ik gehoord had? O, ze zouden me gaarne zoo ontvangen hebben in Rilland. Maar de ongeziene hand Gods hield mij vast. Ik moest hem nog eens in den middag hooren.

Het onderwerp was weder over Lukas 2 in verband met andere plaatsen uit Gods Woord, als Joh. 3 vers 16 en Rom. 8: 32 «Het alles schenken met dien Zoon», Dit waren de hoofdgedachten de liefde Gods als de bron, het geborene kindje als de gave en alle andere dingen voor den tijd en voor de eeuwigheid ze zouden ons in en met dien Zoon geschonken worden. Maar wij moesten dat gelooven en dat kindje aannemen. Wij hadden wel alles in Adam verloren, wij hadden in ons zelven niets dan zonden en schuld, doch wij moesten ook niets hebben, daar moest ook niets voor of door den Heiligen Geest in ons gewerkt worden. Neen, alleen maar God op Zijn Woord gelooven. O, ik had geen oogen en ooren genoeg om te zien en te hooren! Het was zoo in den geest der liefde en het was Gods Woord dat hij sprak, dat gevoelde ik wel, maar het ging zoo geheel in tegen hetgeen ik gelezen had in oude boeken en gehoord van de vromen en ook tegen wat ik geloofde met mijn hart.

Ik stond een oogenblik als in een stilte en daar juist strekte hij zijn vinger uit alsof hij op mij wees en hij zeide op een toon van medelijdende liefde: «O, indien gij uw voeten in de eeuwigheid zet en gij ziet daar eens hoe gemakkelijk gij zalig had kunnen worden en niet gewild, o wat zult ge het dan beklagen, dat ge niet geloofd hebt, omdat ge nu redeneert en het beter meent te weten dan God het u in Zijn Woord laat zeggen.»

O, onvergetelijk woord op dat oogenblik. Het ging mij door merg en been en ik zag mij als tegenspreker verloren gaande. Maar Gods reddende liefde was daar in het kind van Betlehem. Ik geloofde en aanbad en omhelsde mijn Zaligmaker en mijn ziel werd als was voor God en stroomen van Zijn liefde vervulden mijn hart. Toen zag ik, hoe blind ik geweest was, hoe ik het licht had tegengestaan, maar ook zag ik dat Jezus het ware licht der wereld was. En als Simeon zagen mijn oogen de zaligheid Gods geschonken in het kindje van Betlehem aan de wereld. Toen was het voor mij Romeinen 10 vers 8:

«Nabij u is het woord, in uw harte. Dit is het woord, dat gij gelooft hetwelk wij prediken.» Mijn hart was vol, de banden van mijn tong werden los en ik sprak, God lovende.

Ik keerde den 26sten, des avonds naar Rilland terug vol blijdschap, meenende dat ze mij allen wel gelooven zouden. De eerste die ik ontmoette was mijn vrouw, waarvoor ik beleed mijn Pharizeïsme, dat zij mij altijd verweten had. Ik beleed dat we diep gezonken waren, maar dat God ons liefhad en ons daarom Zijn Zoon gegeven had, opdat een iegelijk die in Hem gelooft zoude behouden worden. Ik had altijd uit de hoogte op haar neergezien, maar nu was het wat anders.

Mijn vrienden kwamen hooren wat ik had medegebracht, vooral de ouderling. Maar nu zij hoorden mijn goed getuigenis ging het mij als Jozua en Kaleb: alles stond tegen mij op. Den volgenden Zondag moest ik al voor den kerkeraad verschijnen, met nog een anderen broeder, waar ons de vraag gedaan werd of wij wilden beloven, dat wij nooit weer naar Goes zouden gaan om Ds. Budding te hooren en waarop ik antwoordde: «O, dat spijt mij, ik meende juist te vragen of de broeders eens mede wilden naar Goes om te hooren wat Ds. Budding predikt» Op dit antwoord sloeg de ouderling op een boek en zeide in boosheid: «Wij hebben hier Gods Woord!» waarop ik antwoordde: «O ja, maar dan moet u het daar mee doen, want dat is Filpot (een Engelsch schrijver) en daar wordt altijd in gelezen.»

Toen begonnen ze te dreigen ons het lidmaatschap en daardoor alle voorrechten, daar ik maar arm was, te onttrekken. Hoewel ik weinig of geen voorrechten vroeg, kon het toch spoedig noodig zijn.

Dat bleek al ras. Den 4 Januari 1862 beviel mijn vrouw van ons zesde kind, op geheel onnatuurlijke wijze, tengevolge waarvan zij den 16 Januari de eeuwigheid inging. Het was een strenge winter en ik was doodarm. Alles was mij tegen voor het uiterlijke, maar het Woord Gods was levendig in mijn hart en vooral de belofte: «Hoe, zal hij u met dien Zoon niet alle dingen schenken?»

Het was midden in den nacht voor het overlijden van mijn vrouw; — ik was alleen en boog mijn knieën. En ik riep in den naam van Jezus God aan op Zijn Woord: Psalm 50 vers 15 «Roep mij aan in den dag der benauwdheid en ik zal u er uithelpen.» Hoewel ik het niet voorzien kon hoe de Heere dat zou doen, ik geloofde toch kinderlijk en eenvoudig. Mijn ziel was stil en gerust in God, hoewel uiterlijk alles aan mij beefde en voor mij de toestand donker scheen.

De dood kwam verrassend, allen werden er door aangedaan. Mijn huis liep vol, het medelijden ontvlamde, ook voor de kinderen. Ze werden medegenomen door de vrienden, want het was zoo koud en ze werden verkwikt.

Het was 5 uur 's avonds toen het laatste snikje door mijn vrouw gegeven was en om 8 uur werd ze op het doodstroo gelegd. Zoo zou ik alleen gebleven zijn zonder een bed om op te slapen als niet iemand tot mij gekomen was met de vraag of ik bij mijne twee kleinste kinderen wilde slapen. Zij waren bij den ouderling, die mij alles had willen ontzeggen maar die mij nu de grootste diensten begon te bewijzen.

Ik was in geen twaalf nachten uit mijn kleeren geweest en had den laatsten dag weinig genoten. Hoe stelde de Heere alles ten mijnen dienste om aan mijn behoeften te voldoen. Ik werd genoodigd aan een tafel met keur van spijzen voorzien en kon met mijn kinderen slapen op een bed als van dons. Ik sliep zeer spoedig en zacht in en een droomgezicht hield mijn geest bezig.

Het was mij of ik mij omringd zag door drie vrouwen die bezig waren mijn tranen te drogen en alle druk en armoede van mij af te wenden. Ik heb daarna ondervonden dat er drie moeders waren voor mijn kinderen, de vrouw van Cent Dronkers, de vrouw van Kok en mijn eigen moeder.

Na het ontwaken ging ik naar mijn eigen woning. Nadat ik mijn knieën gebogen had, gevoelde ik mij wel eenzaam en diep beproefd, maar gerust in mijn Heiland.

Een oogenblik later kwam de ouderling en zeide tegen mij: «We hebben nog nergens over gesproken en daarom kom ik nu. Uw vrouw moet begraven worden en hoe denkt ge daar over?» Ik antwoordde: «Och, dat weet ik nog niet, ik zal vandaag daar wel aan denken,» waarop hij zeide: «Neen, dat moet ge niet doen; blijf maar gerust en stil zitten, ik zal het eens op mij nemen.»

Hij ging toen naar den diaken van de gemeente, waarvan ik bijna was afgesneden. Wat de menschen ten kwade denken kan God ten goede keeren.

De diaken Blok was vol van medelijdende liefde en zeide tot den ouderling: «die man moet geholpen worden, hem mag niets ontbreken, want daar is geld genoeg.» Ik mocht niet bekommerd zijn en niets doen dan alleen mijn vrienden ter begrafenis uitnoodigen.

Drie uur in den middag kwam mijn baas, waarvoor ik reeds 7 jaar had gearbeid en daarna nog 10 jaar gewerkt heb. Hij was een zoon van den diaken en evenals deze, zeer vijandig gezind tegen het Buddings-geloof. Nadat hij mij vriendelijk had gegroet, vroeg hij mij, om twee van mijne kinderen op zijne hofstede te mogen nemen, totdat alles geregeld zou zijn; waarop ik hem bescheiden mededeelde dat mijn lieve kinderen goed bezorgd waren. Toen zeide hij zeer te wenschen, dat mijn vrouw een eerlijke begrafenis mocht hebben — daarvoor moest ik zorgen, hij zou alle onkosten, tot den laatsten cent toe, betalen. Diep getroffen door de won-

dere goedheid Gods, zeide ik hem, dat alles daarvoor reeds geregeld was, wie zoo straks tot mij was gekomen en dat die alles op zich had genomen. Hij stond als verstomd, want hij wist zeer goed, hoe die tegen mij was, vanwege mijn Buddingsgezindheid.

De 18den — 'n Zaterdag — de dag waarop mijn doode ter aarde besteld zou worden, brak aan. Mijne kinderen verschenen alle in gemaakte en betaalde rouw-kleeren. Een overvloed van goede spijze en drank was bereid. Vele vrienden kwamen. De ouderling Dronkers, die de leiding had, ook diep getroffen door dat alles, las 1 Corinthe 15, en verkondigde, voor de eerste maal zijns levens, naar de gave die hij had, het volle Evangelie. En niet zonder den zegen van uit dat sterfhuis, is de vrije gemeente geboren te Bath en Rilland.

Bij het verlaten der vrienden kreeg ik nog 5 gulden en een groot overschot van spijze bleef mij over. Ik had een deugdzame vrouw in het graf moeten leggen en het scheen, dat zij alle armoede, die anders mijn deel geworden was, moest medenemen. Van de vijf kinderen, waarmede ik nu alleen stond, nam haar zuster het kleinste, van slechts weinige dagen; dat van drie jaar nam de ouderling, en dat van zeven jaar nam mijne moeder . . ., allen uit liefde . . . ; de twee van 11 en 9 jaar oud bleven bij mij.

Wat mij nu verder te doen stond, was eene vraag, waarop ik zoo maar geen antwoord kon geven. Ik besloot om een week te stellen, om onder biddend opzien tot God, van Hem licht te ontvangen en aanwijzing van den weg dien ik gaan moest. Bij mijn zwager Kok daar baden ze van God, dat ik bij hen mocht komen inwonen; maar dat was buiten mijn weten. En, eigenaardig, van al de gedachten en voornemens die mijn hart vervulden, was juist dit het aannemelijkste voor mij, om zwager en zuster Kok te verzoeken, mij in hun huis te willen opnemen Ik nam het besluit naar hun toe te gaan, en den 24sten, op 'n Vrijdag, toog ik er heen.

Wij stonden allen om de kachel geschaard, zij in verwachting om te hooren van 't geen ik doen wilde en ik wel 'n beetje verlegen . . . . want ze hadden een groot huisgezin . . . . Ik zeide hun mijn wensch en begeerte, om bij hen te mogen komen inwonen; en nadat ze dit gehoord hadden, barstten ze in tranen uit en zeiden: «datzelfde hebben wij van God begeerd». O, de tranen die daar geweend zijn! En de zegen die daarop gevolgd is, de Eeuwigheid zal het openbaren.

Ik heb 9 maanden in liefde daar mogen zijn. Bijna allen beleden hun geloof in den Heere Jezus, maar helaas, veel, ja zéér veel is later weer verloren gegaan.

In de maand November 1862 vertrok ik weder naar Rilland.

in een klein achterkamertje, met mijn twee kinderen. Dat was een Bethel voor mij. Wat ik daar met die kinderen in blijdschap en dankbaarheid heb doorleefd, zou wel meer dan een paar bladzijden kunnen vullen.

Tot hiertoe uit mijn jongelings-, huwelijks-, en weduwnaarsleven. Wat nu volgt zal eene beschrijving zijn van eenige ervaringen van Gods Vaderlijke liefde, in mijn 2de huwelijk.

Eenige punten:

Den 12 Februari 1863 ben ik hertrouwd. Ons huwelijk werd ingezegend door den WelEerw. Heer Ds. Budding.

Den daaropvolgenden dag werd ik als ouderling verkozen in de Vrije Gemeente te Bath en Rilland. Menige zware strijd en donkere weg is mijn deel gebleven, maar Jezus zij de eer! Hij wist de schaal zoo te verzwaren of te verlichten, dat het evenwicht bewaard bleef, in alle omstandigheden, in strijd en donkerheid, maar ook in de overwinning en de zegeningen, die eveneens mijn deel mochten zijn.

Aan vele plaatsen heb ik, in een 21-tal van jaren, de Blijde Boodschap des Heils mogen brengen en den 20 Mei 1883 werd ik beroepen als voorganger te Westerlee, prov. Groningen.

Zooals ik reeds zeide, werd mijn 2de huwelijk ingezegend den 12 Februari 1863. Het werd door den dood verbroken den 14 Nov. 1906, zoodat we 43 jaar en 9 maanden te zamen mochten leven. Van onze zijde met veel belijdenis van zonde en schuld, maar van Gods zijde, mag ik door de genade van mijnen dierbaren Heer en Zaligmaker Jezus ook getuigen, van de verhooring onzer zwakke gebeden, en van de reddende Liefde Gods uit groote nooden. Zoodat ik kan zeggen met den dichter van Ps. 66 : 8. «Komt en hoort, ik zal vertellen wat God aan ons, en voor ons gedaan heeft.»

Als vrucht van het kruis van Christus en om de eere, de liefde en de trouwe Gods groot te maken, is het doel van dit schrijven.

* * *

Een groote maand nadat mijne dierbare was begraven, ontving ik een brief van mijn zoon Marinus, Bijbelcolporteur te Helpman, bij de stad Groningen, met een vriendelijk en dringend verzoek, om toch eens iets van onze levenservaringen op schrift te brengen. Hij geloofde, God zou mij in 't schrijven helpen en zegenen, en het zou ten zegen kunnen zijn voor al mijne kinderen en kleinkinderen; en wie wist voor hoe velen. Ik kan niet zeggen, dat ik dat zoo maar kan gelooven. Want ons leven werd en wordt door velen beschouwd, (ook zelfs nog door vele vromen), als zeer kleingeestig, of anders onmogelijk.

Ik kon in het eerst niet besluiten om aan het verlangen van

mijnen zoon M. te voldoen, hoewel ik ook reeds door den WelEerw. Heer Ds. Scharten daartoe was aangespoord. Mijn zeer gebrekkig en langzaam schrijven was mij vooral een groote hinderpaal. Ik vond het haast ondoenlijk om zoo'n werk, zelfs van bescheiden omvang, te kunnen beëindigen. Hoewel, dank zij God, de gedenksteentjes, opgericht op den weg, dien de Heere ons geleid had, waren er, klaar en duidelijk zag ik ze staan. Ook had ik van mijn tweede huwelijk, en de daaraan verbonden levenservaringen, nog niets medegedeeld, 't geen ik zag uit oude, door mij geschreven geschriften, ten tijde van mijn verblijf te Westerlee, en die, in het bezit van mijnen zoon Leendert te Breda, mij door dezen, op mijn verzoek, ongeschonden werden over gezonden.

Bij deze bemerking, ook gedachtig aan bovengenoemde feiten der geplaatste gedenksteentjes, werd ik dadelijk opgewekt om aan het verzoek van mijn zoon M. te voldoen.

Onder biddend opzien tot God, in den naam van Jezus, die zelf een vloek werd opdat Hij zou kunnen zegenen alles, wat tot Gods eer is, ook dit schrijven, zal ik dan in allen eenvoud, en naar waarheid dit tweede gedeelte van mijn werk aanvangen en, naar ik hoop, ook voleindigen.

Drie à vier jaar voor den dood van mijn eerste vrouw, kwam zij, die mijn tweede vrouw zou worden, met haar ouders te Rilland wonen. De vader was boerenarbeider en diende, diep onkundig van alle hoogere dingen, met zijn gezin de wereld en de zonde. Zij, als eenige dochter, leefde zeer stil en afgetrokken, kon lezen noch schrijven, was dus zeer onontwikkeld. Ze kwam in dienst bij een boer en vrouw die ter kerke gingen bij de oud-gereformeerden — dezelfden waar ik ook heen ging. Het onderwerp was meestal genomen uit Fil. — de preek werd altijd gelezen Geregeld werden deze preekstonden door haar bezocht, ook toen ze, na korten diensttijd, weer bij haar ouders in huis kwam. Door hetgeen ze daar hoorde, werd ze meer en meer overtuigd van zonde, en zag ze in de noodzakelijkheid harer bekeering, wilde ze niet voor eeuwig verloren gaan, maar behouden worden. Dat was een toestand dien ze nooit onder woorden kon brengen; de sprekende getuigens waren hare tranen, en hare lusteloosheid in schier alles. Waar men haar vond, daar vond men haar weenende. Haar moeder, die niets van de werkende en zoekende liefde Gods kende, ging daar weer tegen in met leelijke scheldwoorden.

Een oude, vrome buurvrouw, dit hoorende, trok zich haar lot aan. ik meen op goeden grond te mogen gelooven, dat deze vrome zuster het eerst en het meest voor haar gebeden heeft. In geestelijken zin verkeerde ze als in barensweëen, om de wedergeboorte van hare naar redding smachtende

ziel. Zoolang ze nog geleefd heeft, bleef ze dan ook haar moeder in Jezus.

Hier voel ik mij gedrongen, als tusschen twee haakjes, eene opmerking te maken. Toen mijn dierbare sterven ging, maar nog volkomen helder van geest was, stond mijn zoon Jan voor het bed, en vroeg haar: «Moeder, weet ge zeker dat ge naar den hemel gaat»? Zij antwoordde: «Ja, ja dat weet ik goed.» En weer: «Moeder ziet ge dan al iets» ? en zij; «Ja, ik zie den hemel, en ik zie Jezus, en een groote schare verlosten». Een oogenblik van stilte. Toen vroeg Jan weder: «Moeder, ziet ge onder die allen ook, die ge herkent? Waarop ze beslist antwoordde; «Ja, ik zie Koba Blommer». En deze Koba was die oude, vrome vrouw, die het eerst en het meest om het behoud harer ziel had gebeden; en deze Koba zag ze nu het eerst en het dichtst bij Jezus. Is dat niet opmerkenswaardig? Zegt dat ons niet veel? Mij zegt het zeer veel.

De oude Koba deed echter ook nog wat anders voor Keetje (zoo werd mijn 2de vrouw in Zeeland altijd genoemd), dan bidden. Zij sprak mijne vrouw over haar aan en zeide: «In Keetje werkt Gods Geest, hare groote droefheid vind mede oorzaak in den tegenstand harer moeder, ge moest trachten haar Zondagsavonds in het gezelschap te krijgen.

Ik hield n.l. Zondagsavonds een samenkomst bij mij in huis, meest van vrouwmenschen, waar gebeden en gezongen, en soms ook wel eens iets gelezen of gesproken werd. Mijn vrouw, voor zoo iets bijzonder geschikt, had Keetje zeer spoedig voor deze samenkomsten gewonnen, die ze daarna trouw bezocht in gezelschap van haar broer en diens kameraad.

Dat gebeurde zoo ongeveer een jaar voor dat mijne vrouw stierf. Op deze samenkomsten leerde ze ook de beteekenis van Christus' verzoenend sterven beter kennen; maar ziet zich de verlossing toe te eigenen en zich met een volkomen geloof aan Jezus toe te vertrouwen, dat scheen voor haar toen nog onmogelijk. Een half jaar echter, na den dood mijner vrouw, toen de Vrije Gemeente ontstaan was, deed zij bij ds. Budding belijdenis van haar geloof in Jezus en met haar haar broeder en diens kameraad. Gelukkig, niet eene belijdenis geleerd uit een vraagboekje, maar eene op den man af; «wat belijdt gij van den Christus?» Ik was toen al mede-voorganger in de gemeente.

Toen ik elf maanden weduwnaar was geweest, begeerde ik een vrouw weer, maar nu van den Heere. Ik had, tot mijn schaamte geleerd in mijn huwelijk, hoe verkeerd het is, zonder God een zaak te beginnen, dat ik nu zonder mijnen God geen schrede wilde doen, om mijn wensch vervuld te zien. Maar wie zou het zijn? Ik had al wel eens aan Keetje gedacht, maar meende in haar de geschiktheid van een goede huisvrouw niet te vinden. Hare opvoeding zou, vreesde ik,

de oorzaak kunnen zijn, dat ze voor de huishouding de waarde van een gulden niet kende. En dit is toch, ook volgens den Bijbel, eene der eerste vereischten, die een goede huisvrouw kenmerken.

Hoe het zoo in mijn gedachten kwam weet ik niet, maar op een morgen, toen ik met mijn kinderen gedaan had met eten, lezen en danken, vroeg ik hun of ze niet graag wilden, dat ze weder eene moeder hadden? Waarop ze allen zeiden, als uit eenen mond: «Ja vader!« Toen ik hun daarop vroeg wie het wezen zou, zeiden ze als met geestdrift: «Keetje Lampers».

Daarop ging ik naar mijn broeder-ouderling C. Dronkers. k deelde daar mijn plan van trouwen mede, en vroeg hun of ze er iets tegen hadden. Neen, daar was niets tegen, integendeel, ze hadden al dikwijls over de wenschlijkheid hiervan gesproken. Ik zeide: «maar wie moet het wezen, want ik wil toch ook graag eene goede moeder voor mijne kinderen hebben». Waarop ze antwoorden: «Dat is toch duidelijk genoeg, Keetje Lampers moet uwe vrouw worden».

Vandaar ging ik een half uur verder, naar mijn zwager Kok. Ik deelde hun met dezelfde woorden de oorzaak mijner komst mede; ze verheugden zich zeer met mijn plan, en waren eenstemmig van gevoelen met hen, die ik eerst bezocht had; ook hier was het «Keetje Lampers moet uwe vrouw worden».

Het trof, dat juist dien dag ds. Budding zou komen om daar te prediken. Nu had ik meteen een goede gelegenheid zijn oordeel te vragen. Ik zag er echter wel wat tegen op, want hoewel ik hem kende als een man van groote gaven en vele goede eigenschappen, toch kon hij, dit wist ik ook, soms zeer hard zijn, al was het dan ook altijd met goede bedoelingen. 't Ging echter boven verwachting. Na de preek vroeg ik hem, hem te mogen spreken «Zoo, zoo, zeide hij, dat treft goed, dat wilde ik u ook juist; nu, zegt gij het maar eens eerst, wat ge mij zeggen wildet. Ik zeide hem, dat ik van plan was te trouwen en eenigszins verwonderd sprak hij «dezelfde zaak waarover ik met u wilde spreken». «Maar dominé, vroeg ik toen, heeft u al wel eens nagedacht wie een goede vrouw en moeder voor mij en mijne kinderen zou kunnen zijn?» Hij antwoordde: «Ja, ja, die zal ongetwijfeld dàt meisje daar zijn. Keetje is de van God u aangewezen vrouw».

Ik was verwonderd en overwonnen. Maar toch wilde ik nog wel meer zekerheid omtrent Gods wil in dezen te weten. Ik sprak haar niet mondeling over de zaak aan, maar vroeg haar in een kort briefje of ze mijne vrouw wilde worden. Dan kon ze des te beter, dacht ik, deze vraag biddend en met minder invloed van buiten af, overwegen.

Eenige dagen daarna ontbood ze mij bij den ouderling Dronkers en daar zeide ze mij te gelooven, dat het naar Gods wil was, dat ze mijne vrouw werd.

En zoo werd ze mijne vrouw den 12 Februari 1863.

In Rilland was het in dien tijd de gewoonte om alle levensbehoeften, zonder directe betaling in te koopen; in den winkel kocht men «op de week»; de winteropslag van brandstof werd «op het jaar» genomen en bij den boer, waar men werkte, kon men op crediet alles krijgen wat men noodig had, de betaling geschiedde na den oogst bij de afrekening. Dat was zoo de gewone gang van het leven; 't zij veel of weinig, altijd schuld.

Mijn eerste vrouw, hoewel een deugdzame vrouw, had deze gewoonte ook altijd gevolgd. De menschen wisten toen niet anders; en ook mijn tweede vrouw ging dus, als van zelf, aanvankelijk denzelfden weg.

Deze gewoonte was echter niet naar den zin van ds. Budding, en eens, toen hij op huisbezoek was, en ook ons bezocht, en ik afwezig was, bracht hij, of beter trachtte hij mijne vrouw het verkeerde van zoo'n levenswijze onder het oog te brengen. «Gij zijt maar halve geloovigen», zeide hij. «Uwe zielsbelangen, ja, die durft ge wel aan Jezus toevertrouwen, waar zoudt ge daar ook anders mee heen, maar uwe tijdelijke, uwe lichamelijke belangen die durft ge hem niet overgeven. Weet ge niet dat hij u met ziel en lichaam heeft gekocht? Gij zijt altijd in de schuld bij andere menschen, en Gods woord zegt; «Wees niemand iets schuldig, dan elkander lief te hebben. Rom. 13 : 8.» En nog met vele andere schriftuurplaatsen, trachtte hij het haar duidelijk te maken, er bijvoegende, dat God ons grootelijks zou zegenen als we ook in dezen leefden naar Zijn heiligen wil. In dien geest bad hij voor zijn afscheid, voor ons licht en veel geloofsmoed.

Toen ik thuis kwam, en mijne vrouw mij dat alles mededeelde, zeide ik: «Ja de dominé heeft goed praten, hij heeft geld en vrienden genoeg, maar als hij met ons zijn brood op den akker moest verdienen, hij zou wel anders spreken. Neen vrouw, een boer, waar men een geheel jaar voor werkt, en een winkelier waar men een groot deel van zijne verdiensten heen brengt, ze mogen ons hierin wel behulpzaam zijn.» Zoo wist ik mijzelf en mijne vrouw wat voor te praten, en haar ten slotte, want ze had er zeer mee te doen, er weer door te helpen.

Vreemd was mij echter zulk een geloofsleven niet, o neen, ik had het immers in 1854 zelf doorleefd. Maar ik begon te redeneeren, en meende verschil te vinden in het toen en het thans. Toèn was ik lijdende aan mijn arm, thàns was ik gezond en kon ik werken, en dit laatste was immers de middellijke weg, en ik mocht het dus nu niet onmiddellijk verwachten . . . .

Ik had ook eens een boek gelezen, dat schreef van een weesvader uit 'n groot weeshuis te Bristol, die leefde dage-

lijks met die geheele groote zaak uit de hand Gods, en hij werd nooit beschaamd....

Maar... dat was een weesvader en ik maar een boerenarbeider.....

Zoo redeneerde ik.... maar recht rustig waren wij toch niet. «Halve Christenen», altijd weder waren het deze woorden, die ons gemoed den vrede roofden. En toen die onrust nog steeds vermeerderde, begon ik eindelijk daarin te bidden, en hoe meer ik daarin bad des te duidelijker werd het mij, dat onze God een jaloersch God is op Zijne eer, zoodat Hij zegt: »Die mij eeren, zal Ik eeren«, en tot degenen die dat doen: »Opent uwen mond, Ik zal hem vervullen, vraagt maar vrijmoedig, al wat u ontbreekt, schenk Ik mild en overvloedig«. Ps. 81: 12. En Jezus zegt in Joh. 10: 10: «Ik ben gekomen opdat zij het leven hebben, en ... overvloed». Niet als een kapitaal in eens, neen, maar in geloofsafhankelijkheid van Hem, vandaar ook dat Hij leerde bidden: «Geef ons heden ons dagelijksch brood« Zoo viel ook het manna uit den hemel voor Israël, dagelijks, niet voor een geheel jaar, dus in eens, of om te sparen voor den ouden dag. Hoe gaat dit in tegen het gewone willen en wenschen van den mensch — ook van den Christen nog maar al te vaak, helaas. Onze Hemelsche Vader wil en kan voor ons zorgen. Als met den vinger wijst onze Jezus naar de vogelen en zegt: «Zij zaaien niet en maaien niet, en toch worden ze alle gevoed, wees dan gij ook niet bezorgd, gij gaat de vogelen ver te boven, uw Vader weet wat gij van noode hebt.... vraagt niet ongeloovig, wat zullen we eten en waarmede zullen we ons kleeden? weest den heidenen ook hierin niet gelijk«. Matth. 6. En Paulus zegt in Corinthe 3: 22: «Alles is het uwe, hetzij dood en leven, hetzij tegenwoordige en toekomende dingen». O welk een rijkdom!... en dan dat andere: «Maar gij zijt van Christus«. In Christus zijn alle beloften Gods ja en amen, 't is maar of wij ze willen aanvaarden of niet, of wij God en Christus willen eeren of niet eeren. En, hoewel gebrekkig, toch wist ik, dat dàt mijn wensch was, dat dàar mijne ziel naar dorstte, om mijn God en Zaligmaker met lichaam, ziel en geest te verheerlijken.

Ik zeide tot mijne vrouw, daar is nog een weg om te komen tot volkomen rust en vrede — we moeten op onze knieën, en ons aan Jezus geven, zooals we het deden met onze eeuwige, zoo ook met onze tijdelijke belangen, en nooit iets meer koopen zonder geld, en alles in alle omstandigheden aan Jezus bekend maken, en niet aan de menschen. Mijne vrouw was daartoe dadelijk bereid — we legden ons voor den Heere neder zooals we waren en Hij ons kende, biddende, dat zijne kracht in onze zwakheid mocht geopenbaard worden, en zijne genade ons genoeg mocht zijn en blij-

ven in welken weg Hij ons ook mocht leiden. Toen wij van onze knieën opstonden gevoelden we ons gelukkig, alle onrust was geweken, de vrede daalde in onze ziel.

Een tijdlang ging alles bijzonder goed, wij verdienden ruim geld, en waren uitstekend gezond. Doch daar braken de pokken uit in zeer erge mate, velen bezweken, en 't duurde niet lang of de gevreesde ziekte kwam ook in mijn huis. Eerst werden mijne beide kinderen er door aangetast, daarna ik zelf en hoewel in lichte mate, toch kon ik in 9 à 10 dagen niets verdienen. Daarbij kwam dat mijn geliefde vrouw, die zoo voor het bevallen stond, eveneens de ziekte kreeg. Wel, wel wat een toestand; gelukkig dat we door Gods genade geleerd hadden ons aan Jezus toe te vertrouwen. Wij onderwierpen ons geheel en al aan Hem en Zijnen heiligen wil.

De dokter kwam en bracht geen troost, hij zeide: een zwakke zwangere vrouw en de zwaarste pokken, hier komt niets van terecht. Toen hij de tweede maal weerkwam zeide hij: «wat is dat nu, dat zijn geen pokken, dat lijkt op roodvonk .... wonderlijk» Maar toen eenige dagen daarna mijne vrouw beviel van haar eersten zoon — 19 April 1854 — kwam dat kind op de wereld met dertig pokken op zijn lichaampje? een krachtig bewijs voor ons, dat het wel pokken geweest waren, en dat de Heere het gevaar van ons had afgewend. O, wat een dankbare blijdschap was er in ons hart. Moeder en kind naar omstandigheden vrij goed.

Nu kwam echter een andere beproeving. 't Was Zaterdag en we konden niets, totaal niets inkoopen, we hadden onze laatste cent uitgegeven. De Heere wist het, we hadden het Hem gezegd.

Het was even na den middag. Daar kwam de man, met wien ik drie weken geleden een werk gedaan had, bij zijn boer, en — hoe het kwam ben ik nooit te weten gekomen, we hadden toen het gewone loon ontvangen — de boer zeide: »hier, dit geld kunt ge nog deelen met uw kameraad«. 't Werd mij gebracht, en 't was mij of het zoo uit den hemel kwam vallen, en 't was net voldoende om genoeg winkelwaren in te koopen. Wonderlijk, wat is een zwakgeloovig hart daardoor aangedaan. Zijn geloof is versterkt, en zijn blijdschap zeer vergroot, meer »als dat men koren en most vermenigvuldigd ziet«. Ps. 4:4. De hoop ook voor de toekomst wordt gewerkt, Romeinen 5:4, en de bevinding de hoop.

Naderhand hadden we, om zoo te zeggen, een tijd van voorspoed. Op een Zaterdagmiddag kwam ik thuis, en zeide: «vrouw, wat zijn er mooie varkentjes te koop, ik zou er zoo gaarne een willen hebben». Mijn lieve vrouw wilde dat ook wel. Ik vroeg haar hoeveel geld ze te missen had, ze antwoordde 9 gulden. Ik met dat geld naar den varkenskoop-

man, onderweg biddend, dat God mijne oogen mocht bestieren ten goede. Ik zocht me een varkentje uit, en vroeg den koopman naar den prijs. Negen gulden was zijn antwoord. De koop werd gesloten en ik blijde met 't diertje naar huis, niet anders geloovende, of 't was naar den wil des Heeren. Of het zoo was?

's Namiddags, toen ik weer naar mijn werk was, kwam 't diertje uit zijn hok, een zeer driftige buurman greep het, maar brak zijn achterste pootjes, en, alhoewel er alles aan gedaan werd, wat we goed achtten, een paar dagen later ging het dood. — Ik twijfelde geen oogenblik aan Gods liefde, maar geloofde de Heere had mij iets te zeggen. Maar wat? dat wist ik niet. Op 'n Zondagmorgen, 't was nog vroeg, liep ik in mijn huis op en neer, al maar biddend, dat de Heere mij toch mocht doen weten wat Hij mij te zeggen had. Zoo opeens schoot mij te binnen: ik had nog steenkoolschuld, en ik geloofde zeker dàt was het. 's Maandags ging mijne vrouw al vroeg naar den man, die onze schuldeischer was, en vroeg hem hoeveel schuld wij bij hem nog hadden. Negen gulden was zijn antwoord.

Jezus zegt, die mij volgt zàl het licht des levens hebben. O, dat God vooruitloopen, wat heb ik het dikwijls zuur en duur moeten betalen.

We hadden heel wat te tobben om onze schulden weer betaald te krijgen; en we gingen den winter in zonder steenkool in voorraad — bij halve mudden moesten we ze halen. Spek hadden we dien winter ook niet — en toch was deze winter een heerlijke winter; ik heb gezien dat de deur op een kier openging, en eene hand daardoor een gulden neerlei . . . ., en meer dan eens werd ons een goed stuk spek gegeven. En toen de zomer kwam, stonden we zonder schuld, en God zegende ons buitengewoon. Hoeveel geld dat mijn lieve vrouw met Nov. had om spek te koopen, zal ik maar niet schrijven, maar al onze vrienden waren verwonderd —.

In 1869 kregen al mijne kinderen de typhus, maar Gode zij dank, zij mochten volkomen herstellen. De twee broeders van mijne vrouw bezweken, na een lijden van 4 weken, aan dezelfde ziekte. Gelukkig dat ze voor hun hart Jezus kenden als hun Zaligmaker.

Toen ik op een morgen bij mijn broeder-ouderling C. Dronkers kwam, zeide hij: «ik geloof dat ge geen broodgebrek hebt, maar zoo veel en zoo lang ziekte in huis kost geld, en wij hebben geld in de diakonie-kas, als ge wat hebben wilt, moet ge 't maar zeggen». Ik zeide: «dat is zeer goed broeder Dronkers, maar de Heere Jezus weet al mijne behoeften, en ik wensch ze nooit weer aan een mensch bekend te maken». Dit antwoord kon dien vromen man niet behagen,

hij noemde mij hoogmoedig, en vertelde dit zelfs aan anderen, zoodat de duivel daarmee veel kwaad kon doen, en ook gedaan heeft. Hij, de duivel, spaarde ook mijzelven niet, maar deed mij gelooven dat ik werkelijk zeer hoogmoedig was, en dit greep mij zoo aan, dat ik haast mijn werk niet doen kon. Doch ik ging tot God bidden, en zeide: «och Heere ik heb een hoogmoedig en dwaalziek hart, maar het beginsel om geheel op U te vertrouwen is toch van U, sterk mij, en help mij, om mijzelven geheel te overwinnen». Ik was toen wel wat verlicht, maar het bleef toch een zeer moeilijke week voor mij.

's Zondags kwam ik in ons godsdienst-lokaal en een boer, die 2 uur had geloopen vroeg mij, na den dienst, naar mijne kranken. Tot roem van God kon ik hem het goede nieuws van hun beterschap mededeelen. Hij verblijdde zich er zeer over, want hij was een broeder in Christus, en zeide mij, dat hij o zooveel in de voorbije week aan mij gedacht had Toen gaf hij mij de hand tot afscheid, en in die hand waren 2 rijksdaalders, en o, wat ik toen smaakte voor mijn zwakgeloovig hart, het was meer waard dan die 2 rijksdaalders, want ik had aan de menschen niet geklaagd, en nu had God mij immers dàt geld gegeven. Ik ging naar huis, en daar hadden we een waar dankuur, en we konden zingen als er staat in Ps. 146: 3.:

«Zalig hij in dit leven,
Jakob's God ter hulpe heeft:
Hij, die door den nood gedreven
Zich tot Hem om troost begeeft».

Den 27 Oct. 1876 beviel mijne vrouw van haar 6de kind. Daar het altijd bijna haar leven kostte, ging het ditmaal nog al tamelijk wel. Een maand ongeveer later werd ze echter zóó ziek, dat alle hoop voor het behoud van haar leven, verloren scheen. — Het was op een Zondagavond. Mijn huis liep vol, ook de dokter kwam, en die zeide mij: «Smallegange, het is met uwe vrouw gedaan, ik wensch u sterkte in uw verlies;» toen ging hij weg. Ik ging naar bed en meende e zien dat ze nog leefde ..., ja ze leefde nog, tegen 12 uur in den nacht nam ze weder medicijnen in. Mijn zoon Leendert, die soldaat was, was met al mijne andere kinderen in huis; ik zou een poosje gaan liggen. Tegen 2 uur zeide mijn zoon: «Vader als ge moeder nog zien wilt dan moet ge gauw zijn». Ik vloog overeind, en we hoorden haar zacht zeggen: «Heere Jezus kom».. één laatste snikje nog —. Mijn zoon zeide: «Vader, moeder is tehuis —. Even daarna was het dat ze zacht zeide: »Neen ik sterf niet, ik blijf voor u allen gespaard«, en toen lei ze hare magere handjes te zamen, en dankte God..... O, die nacht! Ik kan niet beschrijven alles, wat daarin gebeurd is, maar wel weet ik, dat ik toen

met een liefde die uit God is, als volgestroomd ben voor mijn dierbare, die bij mij blijven mocht — daarna nog dertig jaar. «Eeuwig dank en eere, voor Uwe liefde U toegebracht.» Gez. 96.

Na dezen nacht ging het weer zachtkens met mijne vrouw vooruit; maar eene nieuwe beproeving des geloofs kwam over mij. Ik kreeg eene rekening van den dokter van 60 gulden, en die had ik niet. De dokter die onze gemeente ging verlaten, wilde zich wel met 40 gulden tevreden stellen, en die kon ik hem wél betalen, als ik het geld, als rente voor mijne moeder bestemd, daarvoor nam Dat geld had ik liggen, en het behoefde eerst den 1sten Januari te worden afgedragen, Ik betaalde den dokter, en die moeilijkheid was weg —, maar daar kwam een andere, grootere beproeving. Mijn baas zeide mij dat, waar ik 's winters toch veel reisde, hij mij geen werk kon geven; en wat ik daar ook tegen inbracht, het hielp niets; 's Zaterdags kreeg ik gedaan met werken. Het was zoo November, en nu zonder werk en zonder geld, een zwakke vrouw en een klein kindje . . . O ik was niet ongeloovig af slaafsch bevreesd, maar het was toch in mijn ziel en in de toekomst zeer, zèer donker.

Door den raad van Ds. Budding ging ik nooit op reis, of ik moest gevraagd worden; en nu gebeurde het, dat ik in 't begin der week een brief ontving waarin ik vriendelijk verzocht werd des Zondags te Rotterdam te willen komen. Maar het couvert omsloot ook nog wat anders dan dat verzoek —, ook een bankje van 25 gld.

Nu brak het licht, de blijdschap, de dankbaarheid van alle kanten door. Ik ging naar Rotterdam, en toen ik daar gedaan had weer naar huis, met de reiskosten overvloedig betaald. Thuis komende bevond ik ze allen wel en zeer verblijd. «O Goedheid Gods nooit recht geprezen.» Gez. 12 : 1.

Den volgenden dag kwam er alweer een brief uit Rotterdam. Een dringend verzoek om daar 's Vrijdagsavonds wéér te zijn, om dan een bidstond te leiden bij Dokter Burkens. Daar kwamen alleen rijken, en het doel van dien bidstond was, om meer vervuld te worden met den Heiligen Geest. Ik dacht, ongeschikter persoon konden ze toch nooit uitdenken, en wilde er gaarne vanaf, temeer daar ik nog naar Gelderland moest, maar er hielp niets aan, zij wisten het wel zóó te maken, dat ik er toch kwam.

Met blijdschap werd ik ontvangen bij den Heer Mollenkamp in de Kipstraat. Zijn lieve vrouw zeide mij: «zie eens hier Br., nadat ge van de week weggegaan waart, kwam dit nog voor u», en ze toonde mij twee bankjes van 25 gld. en een van 10 gld., met nog een warme overjas voor den winter. Ik kon niets zeggen, met één woord ik was overstelpt; het was mij al tè groot.

's Avonds op den bidstond was ik de eenigste arbeider en geringe man. Ik paste daar op mij toe, (natuurlijk niet in publiek) de woorden van Ps. 113 : 4 «Uit den drek verhoogd, om te zitten bij de prinsen Zijns volks.»

Toen ik weer thuis was, en mijn dierbare al dat geld voorlei, ging het haar als het mij gegaan was, ze stond als verstomd. Haar moeder, die bij ons inwoonde, en wel eens gezegd had: «Kind ge kunt voor uw geloof geen brood koopen, 't was beter dat uw man uit werken ging, dan altijd uit preeken», moest ook komen zien. Ik zeide «moeder, zie nu eens hier, al kunnen wij geen brood koopen voor ons geloof, toch géét het ons brood». Met tranen in de oogen zei ze toen: «ik zal het nooit weer zeggen, ik zie nu, ge hebt een levenden God in den hemel, die voor u zorgt.» Later is ze ook zelf tot het geloof in Jezus gekomen.

Hierop volgde een tijd dat het ons vrij goed ging. God bleef voor ons zorgen.

In 1883 werd ik beroepen tot voorganger van de Vrije Gemeente te Westerlee, prov. Groningen. Daar heb ik veel goeds mogen genieten, en met zegen mogen zijn, maar ook niet zonder beproevingen. Eerst kwam mijn vrouws moeder te sterven, daarna, den 4 April 1885, mijn zoon, die met de pokken geboren was in 1864; aan de yphus. 't Was een zware slag voor ons, maar we trachtten hem geduldig te verdragen, ziende op onzen God en Zaligmaker Jezus Christus.

Een paar jaar later kwam in Winschoten het Leger des Heils. Velen van mijne gemeentenaren gingen zijne samenkomsten bezoeken, wat verdeeldheid in ons gemeentje tot gevolgen had. En daar die verdeeldheid steeds vermeerderde, en zich in 't bijzonder ook tegen mij kantte, zag ik duidelijk in daar niet meer ten zegen te kunnen zijn.

Juist in dien tijd kwam mijne moeder te sterven; ik kwam daardoor in 't bezit van een weinig geld, en kocht te Musselkanaal een huis met een H.A. land. Ik geloofde, dat God ons daar zou kunnen zegenen, als we een goede koe hadden, en hierin ben ik niet beschaamd geworden, al bleef beproeving somstijds ons deel.

We bleven bij de overgave van ons hart, en waar de Heere Jezus mij kon gebruiken en ik gevraagd werd, daar ging ik heen om te getuigen van Jezus en Zijn reddende liefde. In vele huizen en kerkjes heb ik het heerlijke Evangelie mogen brengen. Jezus naam zij de eer!

In 1903 hadden wij een zeer van God gezegende koe. Mijne vrouw en dochter waren echter zoo zwak geworden, dat ik reeds meermalen aan den Heere had gevraagd: «wat moet ik doen; leer mij toch Uwen wil en weg kennen.» Ik kon de koe zeer goed verkoopen, maar we waren er zeer aan gehecht, en met Juni zou ze kalven.

God had het echter anders beschikt. Ze kreeg de kalfziekte, en we moesten haar slachten. Wel, wel, wat weer 'n slag. Onophoudelijk zuchtte ik tot God en vroeg maar steeds weer: «Waarom, o Heere?» Sommige menschen beklaagden ons, de meesten echter bestraften ons. 't Was dwaas en dom zeiden ze, dat we onze koe niet hadden laten verzekeren. «De verzekering is toch zulk een goede zaak; en nu moet ge de schade alleen dragen.» Van een leven uit de handen van God in alle omstandigheden, verstonden ze niets. En ik wil eerlijk bekennen, volkomen helder en klaar was mij mijnen toestand, onder den eersten druk dezer beproeving, ook niet.

't Was Zaterdags, het vleesch was uitverkocht, en ik bevond, dat, na aftrek der gemaakte kosten, er nog 70 gulden overbleef.

's Maandags schreef ik 10 briefkaarten, alle gelijkluidend. Hier volgt de inhoud:

> «Zwaar beproefd, en in een gedrukten toestand, deel ik U mede, dat ik mijn van God gezegend koetje wegens kalfziekte heb moeten slachten. Gedenk onzer in dezen.»
>
> Volgde naam en groete.

Op deze briefkaarten ontving ik het volgende: uit Gelderland 62.50 gld., uit Friesland 20 gld. en uit Zeeland 17.50 gld. Kwam dit geld uit de hand van God? Ik geloofde het onvoorwaardelijk. Ik zag dat de Heere bezig was mij, onkundige, Zijnen weg te leeren, en ben Hem daarvoor ootmoedig dankbaar gebleven tot op dit oogenblik toe; gelijk ook mijn lieve dierbare vrouw het bleef tot aan het einde van haar leven, den 14 November 1906.

> En deze God zou ik niet eeren,
> Ik zou Zijn goedheid niet verstaan?
> Hij zou mij raden, ik niet leeren,
> Den weg, dien Hij mij wijst niet gaan?
> Zijn wil bestier' mijn hart en zinnen,
> Zijn woord blijv' mij bestendig bij . . . .
>
> Gez. 12 : 4.

> Leer mij naar Uw wil te hand'len,
> 'k Zal dan in Uw waarheid wand'len,
> Neig mijn hart, en voeg het saâm
> Tot de vrees van Uwen Naam;
> Heer mijn God ik zal U loven,
> Heffen 't gansche hart naar boven.

Want Uw goedheid, hoogst geprezen
Hebt Gij dikwijls mij bewezen,
En mijn ziel hoezeer gedrukt,
Uit het diepst des noods gerukt . . . .
Ps. 86 : 6 en 7.

God spreekt in Zijn liefde:

Tot den ouderdom,
Zal ik, van rondom,
U zijn tot een schild;
En met goedheid mild,
Zoo Ik heb gedaan,
Zal Ik nog voortaan,
U opnemen, schragen,
Redden, en ook dragen.

Amen zegt mijn' ziel daarop.

GEDACHTEN.

Nog eens dringt zich in mijn' ziel de vraag naar voren: waarom dat alles neergeschreven? Het is zoo moeilijk om vrij te blijven van alle zelfverheffing, eens niet te doen zien: zoo een man ben ik nu; meer dan een ander zou kunnen gelooven, of zien kan. Maar mocht al eens een enkelen keer het eigen ik en de eigenliefde hun invloed hebben laten gelden, toch weet ik, en mag ik zeggen door de genade van mijnen Jezus, dat in den diepsten grond van mijn hart geen andere bedoeling was dan de verheerlijking van den driemaal heiligen Naam Gods. En daarom dan ook durf ik mij eigen maken de belofte der woorden: «Die Mij eeren, zal Ik eeren.»

Als ik in dezen tijd den handel en wandel der Christenen naga, dan vraag ik mij wel eens af: waar is het eenvoudig kinderlijk geloof te vinden, dat geloof, waardoor men zich volkomen durft te stellen onder de leiding van Gods vaderlijke zorg en liefde in alle toestanden des levens?

't Schijnt niet meer te kunnen, maar waarom dan niet? God is toch nog dezelfde, vriendelijke God en milde Gever en Jezus Christus is immers gisteren en heden dezelfde en Gods Woord en beloften bezitten immers nog dezelfde kracht. Er is overal een groote vooruitgang merkbaar; maar op geestelijk gebied? Is het een hoog-geestelijk leven om alles zoo nauw niet meer op te nemen en in alles niet meer te rekenen met God?

Als ik mij een kleine 70 jaren terugdenk, en ik ga dat verleden, ten opzichte van den Godsdienst, vergelijken met het heden, dan moet ik zeggen, dat er veel, zéér veel verschil is in de opvatting van een leven met God.

In 't jaar 1830, 't jaar mijner geboorte, was alles ook als in een doodschen, slapenden toestand. Toen kwam de afscheiding en werd er leven gewekt, waarachtig leven, maar de wereld kon het niet verdragen. Een goed bewijs dat het uit God was, want de wereld heeft, ook volgens Jezus' woord, alleen het hare lief. De afgescheidenen werden bespot, beboet, ja meer dan een, dien ik goed gekend heb, werd zelfs in de gevangenis gesloten. Doch, gelukkig, deze groote vijandschap duurde niet zoo heel lang. Er werden vredesvoorwaarden gemaakt en deze werden door de kerkelijken en onvromen aanvaard en geteekend. Wel bleef de partijschap, doch allen, die het oprecht meenden met de eere Gods, konden nu toch elkaar de broederhand geven.

En de uitwerking van deze afscheiding? Er kwam een ontwaken onder de Christenen; allen werden ijverig werkzaam, als was het dan ook een ieder op zijne wijze en naar zijne overtuiging. Er is in 50 a 60 jaren veel gearbeid. De gereformeerden hebben in dien tijd groote daden gedaan, niemand zal het ontkennen. Door de vrijheid van leer kwamen er in de hervormde kerk vele liberale en moderne predikanten, doch de rechtzinnigen zijn wakker, en werken hard. Kerkjes werden er gebouwd, en Godsdienstonderwijzers werden er gevormd, en kost dit alles veel geld, de vindingrijke liefde weet wat ze moet, en gaat den weg van collecteeren op .....

O, zeker, er is van het goede oude nog wel iets te vinden, er is nog wel veel goeds — wie zal het tegenspreken. — Doch is het geloof hetzelfde gebleven, is het nog even groot in zijn kinderlijkheid van vertrouwen?

Is het geloof,

dat men alles gaat verzekeren, zijn huis en huisraad, zijn vee, ja, zelfs zijn eigen leven? Dat men onderling elkaar het meest en het eerst vraagt om hulp, of van elkander hulp verwacht meer en eerder dan van onzen God?

Men wil een tastbaar bewijs dat de schade, door brand of sterfgeval veroorzaakt, geheel of gedeeltelijk vergoed zal worden; men verwacht heil van de Staatswetten — en God zegt: «de rechtvaardige zal door het geloof leven». — «Ja maar dan zouden er groote wonderen moeten gebeuren», zegt men. «Zijn Naam is Wonderlijk!» — Hij is een God van wonderen. Gelooft men dat?

Sara, de vrouw van Abraham, wilde den Heere ook een wonder besparen. Zij geloofde wel dat God Zijne belofte zou vervullen, maar door haar, dat vond ze toch wel zeer buitengewoon. De moeder was in haar sinds lang reeds verstorven, hoe zou zij dan nog een zoon hebben? 't Was duidelijk, ze moest haar verstand gebruiken; ze moest den weg der middelen op. Ze had eene, nog in die jaren zijnde dienstmaagd, die zou ze aan haar man geven, uit haar zou zij gebouwd worden. — En waarlijk ze werd er uit gebouwd. Maar haar geloof was ijdel, — de zoon die geboren werd, was niet de zoon der belofte —, was Izaäk niet.

Nog een ander beeld uit Israël, van eeuwen later, toen het als volk in Palestina woonde.

Jeruzalem was de stad der aanbidding, dáár stond de tempel en het altaar, en dáárheen moesten al de joden, uit al de plaatsen des rijks, eenmaal in 't jaar om te offeren, en te aanbidden.

O, wat een moeite was dat! Dat reizen met die offerdieren, soms dagen en dagen lang. Men zocht naar hulpmiddelen, en die zoekt die vindt —, eenige ruimte van den tempel werd beschikbaar gesteld tot een soort bergplaats voor de

offerdieren, en voor de gelegenheid om vreemd geld voor ander in te wisselen. Dat kon verbetering heeten, nu kon men mèt geld geholpen worden; men moest nog wel reizen en trekken maar was nu toch vrij van den last, verbonden aan het meevoeren van allerlei dieren, voor het offer bestemd. —

En niemand had bezwaar voor deze orde, of liever wanorde van zaken, zelfs de Hoogepriester niet. Ze schenen niet te begrijpen dat de tempel werd ontwijd, dat hij werd gemaakt als tot een openbare marktplaats. De zegen van den godsdienst moest wel teloor gaan, en geestelijke blindheid moest wel de oorzaak worden. Vandaar ook zeker, dat ze de ongeoorloofde praktijken van den wil Gods niet konden onderscheiden.

Toen kwam Jezus. Menigmaal was Hij het land en de straten doorgegaan; Hij had veel gezien dat Hem smartte, maar naar wat Hij hoorde of zag zou Hij niet bestaffen; Hij zou het gekrookte niet niet verbreken, (de joodsche kerkstaat), totdat Hij het oordeel zou uitbrengen. Matth. 12 : 19 en 20.

Maar als Jezus nu in den tempel komt, dan ontbrandt zijn ijver, zooals er staat «de ijver van Uw Huis heeft mij verslonden.» Hij maakt een geesel van touwtjes, en drijft alles voor zich uit naar buiten, terwijl hij zegt in heilige verontwaardiging: «dit Huis zal een Huis des gebeds zijn, maar gij maakt het tot een moordenaarskuil.»

Zoo kwam Jezus het eerst en het meest tot de Godsdienstigen in Israël ..., en met schrik denken wij, lettende op de teekenen der tijden, en het merkbaar verval van het waarachtig Bijbelsch geloof van veler Christendom, aan den geesel der oordeelen, die ons in de Openbaring van Johannes zoo duidelijk beschreven is, aan de oordeelen, die beginnen zullen van het huis Gods.

Het hooi, het stroo en de stoppelen, zij zullen verbrand worden, de werken van velen zullen vernietigd worden, en zullen de werkers derzelve ook al behouden blijven, 't zal toch zijn als met groote schade, als door vuur. 1 Cor. 3 : 15.

O, hoe roept dat ons toe, om toch naarstig ons zelf te onderzoeken, om toe te zien, of al ons werken naar den wil van God is, en wij door een waarachtig geloof met geest, ziel en lichaam toebehooren aan Jezus Christus, in Hem leven, die ons van God tot een zaligmaker is gegeven, opdat wij niet beschaamd zullen worden in den dag zijner toekomst. Laat ons, naar Jezus' woord, steeds wakende en biddende zijn, opdat we waardig mogen geacht worden, te mogen staan voor den Zoon der Menschen, en wij ontvlieden kunnen al de oordeelen die komen zullen. Daartoe helpe ons God!

Halleluja! Eeuwig dank en eere
Lof, aanbidding, wijsheid, kracht,
Word' op aard en in den hemel, Heere!
Voor Uw Liefd' U toegebracht!
Vader! sla ons steeds in liefde gade;
Zoon des Vaders! schenk ons Uw genade;
Uw gemeenschap, Geest van God!
Amen! zij ons eeuwig lot.

Gez. 96.

Amos 7 vers 14.

Als een eenvoudige boerenarbeider, zonder geld, zonder geleerdheid, zonder genootschap dat mij uitzond, en ook zonder dat ik ooit iemand gevraagd heb te mogen komen, mocht ik toch op 90 plaatsen, zoowel voor grooten als kleinen van de reddende liefde Gods in Jezus getuigen. In 7 groote Hervormde kerken mocht ik optreden, daarnevens in vele kleine kerkjes, in 7 scholen met den Bijbel, en dan in zalen, huizen en schuren, driemaal zelfs mocht ik in Den Haag, het heerlijke Evangelie prediken op de straten .....

En als ik dat alles overdenk, staande aan het einde van mijn aardsche loopbaan, en mijzelve zie in mijn werk, als een zeer gebrekkig werktuig, maar dan toch als een werktuig dat God gebruiken wilde, dan kan ik niet anders dan met den dichter van Gez. 12 : 2 getuigen:

Wie wou me wonderbaar bereiden?
Die God, die mij niet noodig heeft.
Wie wou me zoo geduldig leiden?
Hij, wien mijn hart zoo vaak weerstreeft ....

Den driemaal heiligen Naam van God: den Naam des Vaders, den Naam des Zoons, en den Naam des Heiligen Geestes, onzen God, zij eer en heerlijkheid gegeven door ons, Zijne schepselen, Zijne kinderen door het geloof in het verzoenend sterven «van het Lam dat geslacht is», tot in alle Eeuwigheid. Amen!

BIBLIOTHEEK VRIJE UNIVERSITEIT
3 0000 01427 8935

NEDERLAND 1 NEDERLAND 1